

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПАВЛА ТИЧИНИ**

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ**

Освітній ступінь: бакалавр

Галузь знань: 23 Соціальна робота

Спеціальність: 231 Соціальна робота

Освітня програма: «Соціальна робота (Соціально-психологічне консультування)»

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні науково методичної комісії
факультету соціальної та психологічної освіти
«29» грудня 2022 р. (протокол № 3)
Голова науково-методичної комісії

Галина БОНДАРЕНКО

Умань–2022

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма атестаційного екзамену укладена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки фахівця за освітнім ступенем «бакалавр» зі спеціальності 231 «Соціальна робота», схвалена науково-методичною комісією факультету соціальної та психологічної освіти (протокол №3 від 29 грудня 2022 року).

Атестаційний екзамен спрямований на перевірку досягнення результатів навчання, визначених Стандартом вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом МОНУ №557 від 24.04.2019) та освітньою програмою «Соціальна робота (Соціально-психологічне консультування)» (затверджена Вченою радою УДПУ, протокол №1 від 29.08.2019; протокол №6 від 24.11.2020;).

Атестаційний екзамен є кваліфікаційним і призначений для визначення теоретичної і практичної підготовки випускника до виконання професійних завдань. Програма і порядок проведення випускних екзаменів визначається «Положенням про організацію освітнього процесу в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про Європейську кредитно-трансферну систему навчання в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини», «Положенням про порядок створення та організацію роботи Екзаменаційної комісії» та іншими нормативно-правовими актами. Програма включає перелік питань ряду професійно-орієнтованих дисциплін, передбачених навчальним планом, освітньо-професійною програмою підготовки фахівців за освітнім ступенем «бакалавр» зі спеціальності 231 «Соціальна робота»:

- Теорія соціальної роботи
- Технології соціальної роботи
- Соціальна робота з різними групами клієнтів
- Практикум з соціальної роботи.

**ВИМОГИ ДО РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ВИПУСКНИКА
СПЕЦІАЛЬНОСТІ: 231«СОЦІАЛЬНА РОБОТА»
ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ: «СОЦІАЛЬНА РОБОТА (СОЦІАЛЬНО-
ПСИХОЛОГІЧНЕ КОНСУЛЬТУВАННЯ)»
ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ «БАКАЛАВР»**

Бакалавр з соціальної роботи повинен оволодіти

Інтегральною компетентністю:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у соціальній сфері або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів соціальної роботи і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальними компетентностями:

1. ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

3. ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

4. ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

5. ЗК 5. Здатність планувати та управляти часом.

6. ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

7. ЗК 7. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

8. ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

9. ЗК 9. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

10. ЗК 10. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

11. ЗК 11. Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

12. ЗК 12. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

13. ЗК 13. Здатність мотивувати людей та рухатися до спільної мети.

14. ЗК 14. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків.

15. ЗК 15. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

Спеціальними (фаховими) компетентностями:

1. ФК 1. Знання і розуміння сутності, значення і видів соціальної роботи та основних її напрямів (психологічного, соціально-педагогічного, юридичного, економічного, медичного).

2. ФК 2. Здатність прогнозувати перебіг різних соціальних процесів.

3. ФК 3. Знання і розуміння нормативно-правової бази стосовно соціальної роботи та соціального забезпечення.

4. ФК 4. Здатність до аналізу соціально-психологічних явищ, процесів становлення, розвитку та соціалізації особистості, розвитку соціальної групи і громади.

5. ФК 5. Здатність до виявлення, соціального інспектування і оцінки потреб вразливих категорій громадян, у тому числі які опинилися в складних життєвих обставинах.

6. ФК 6. Знання і розуміння організації та функціонування системи соціального захисту і соціальних служб.

7. ФК 7. Здатність до співпраці у міжнародному середовищі та розпізнавання міжкультурних проблем у професійній практиці.

8. ФК 8. Здатність застосовувати сучасні експериментальні методи роботи з соціальними об'єктами в польових і лабораторних умовах.

9. ФК 9. Здатність оцінювати соціальні проблеми, потреби, особливості та ресурси клієнтів.

10. ФК 10. Здатність розробляти шляхи подолання соціальних проблем і знаходити ефективні методи їх вирішення.

11. ФК 11. Здатність до надання допомоги та підтримки клієнтам із врахуванням їх індивідуальних потреб, вікових відмінностей, гендерних, етнічних та інших особливостей.

12. ФК 12. Здатність ініціювати соціальні зміни, спрямовані на піднесення соціального добробуту.

13. ФК 13. Здатність до розробки та реалізації соціальних проектів і програм.

14. ФК 14. Здатність до застосування методів менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

15. ФК 15. Здатність взаємодіяти з клієнтами, представниками різних професійних груп та громад.

16. ФК 16. Здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи.

17. ФК 17. Здатність виявляти і залучати ресурси організацій-партнерів з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

18. ФК 18. Здатність до генерування нових ідей та креативності у професійній сфері.

19. ФК 19. Здатність оцінювати результати та якість професійної діяльності у сфері соціальної роботи.

20. ФК 20. Здатність до сприяння підвищенню добробуту і соціального захисту осіб, здійснення соціальної допомоги та надання підтримки тим, хто перебуває у складних життєвих обставинах.

Спеціалізація: Соціально-психологічне консультування

1. ФК 1. Знання категоріально-понятійного апарату психології.
2. ФК 2. Вміння самостійно збирати та критично опрацювати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
3. ФК 3. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.
4. ФК 4. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.
5. ФК 5. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації.
6. ФК 6. Уміння організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову).
7. ФК 7. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.
8. ФК 8. Здатність усвідомлювати межі своєї компетентності та дотримуватися норм професійної етики.
9. ФК 9. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.
10. ФК 10. Навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.
11. ФК 11. Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

Здобути програмні результати навчання:

1. ПРН 1. Здійснювати пошук, аналіз і синтез інформації з різних джерел для розв'язування професійних і встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між соціальними подіями та явищами.
2. ПРН 2. Вільно спілкуватися усно і письмово державною та іноземною мовами з професійних питань.
3. ПРН 3. Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний досвід.
4. ПРН 4. Формулювати власні обґрунтовані судження на основі аналізу соціальної проблеми.
5. ПРН 5. Теоретично аргументувати шляхи подолання проблем та складних життєвих обставин, обирати ефективні методи їх вирішення, передбачати наслідки.
6. ПРН 6. Розробляти перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, оперативно приймати ефективні рішення у складних ситуаціях.
7. ПРН 7. Використовувати спеціалізоване програмне забезпечення у ході розв'язання професійних завдань.
8. ПРН 8. Критично аналізувати й оцінювати чинну соціальну політику країни, соціально-політичні процеси на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.

9. ПРН 9. Використовувати відповідні наукові дослідження та застосовувати дослідницькі професійні навички у ході надання соціальної допомоги.

10. ПРН 10. Аналізувати соціально-психологічні процеси в малих та великих групах.

11. ПРН 11. Використовувати методи профілактики для запобігання можливих відхилень у психічному розвитку, порушень поведінки, міжособистісних стосунків, для розв'язання конфліктів, попередження соціальних ризиків та складних життєвих обставин.

12. ПРН 12. Визначати зміст співпраці з організаціями-партнерами з соціальної роботи для виконання завдань професійної діяльності.

13. ПРН 13. Використовувати методи соціальної діагностики у процесі оцінювання проблем, потреб, специфічних особливостей та ресурсів клієнтів.

14. ПРН 14. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна соціальна допомога.

15. ПРН 15. Приймати практичні рішення для покращення соціального добробуту та підвищення соціальної безпеки.

16. ПРН 16. Застосовувати методи менеджменту для організації власної професійної діяльності та управління діяльністю соціальних робітників і волонтерів, іншого персоналу.

17. ПРН 17. Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати клієнтів.

18. ПРН 18. Налагоджувати співпрацю з представникам різних професійних груп та громад; використовувати стратегії індивідуального та колективного представництва інтересів клієнтів.

19. ПРН 19. Виявляти сильні сторони та залучати особистісні ресурси клієнтів, ресурси соціальної групи і громади для розв'язання їх проблем, виходу із складних життєвих обставин.

20. ПРН 20. Виявляти етичні дилеми та суперечності у професійній діяльності та застосовувати засоби супервізії для їх розв'язання.

21. ПРН 21. Демонструвати толерантну поведінку, виявляти повагу до культурних, релігійних, етнічних відмінностей, розрізняти вплив стереотипів та упереджень.

22. ПРН 22. Демонструвати уміння креативно вирішувати проблеми та приймати інноваційні рішення, мислити та застосовувати творчі здібності до формування принципово нових ідей.

23. ПРН 23. Конструювати процес та результат соціальної роботи в межах поставлених завдань, використовувати кількісні та якісні показники, коригувати план роботи відповідно до результатів оцінки.

Спеціалізація: Соціально-психологічне консультування

1. ПРН 1. Визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

2. ПРН 2. Демонструвати розуміння закономірностей та особливостей розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

3. ПРН 3. Ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ.

4. ПРН 4. Здійснювати пошук інформації з різних джерел для вирішення професійних завдань в т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

5. ПРН 5. Здійснювати реферування наукових джерел, обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки.

6. ПРН 6. Самостійно обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

7. ПРН 7. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, вміння дотримуватися процедури дослідження.

8. ПРН 8. Рефлексувати та критично оцінювати достовірність одержаних результатів психологічного дослідження, формулювати аргументовані висновки.

9. ПРН 9. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для поінформованої аудиторії, формулювати розгорнутий аналіз та тези досліджень.

10.ПРН 10. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.

11.ПРН 11. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

12.ПРН 12. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, встановлювати ефективність власних дій.

13.ПРН 13. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до запиту.

14.ПРН 14. Емпатійно взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові особливості.

15.ПРН 15. Демонструвати навички командної роботи у процесі вирішення фахових завдань.

16.ПРН 16. Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

17.ПРН 17. Знати та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога.

18.ПРН 18. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям.

19.ПРН 19. Розуміти важливість збереження здоров'я (власного й навколишніх) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

ПРОЦЕДУРА ПРОВЕДЕННЯ АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Атестаційний екзамен є складовою випускної атестації та здійснюється Екзаменаційною комісією.

Склад комісії затверджується наказом ректора університету. До складання атестаційного екзамену допускаються здобувачі вищої освіти, які не мають академічної заборгованості. Під час екзамену студент отримує екзаменаційний білет, час для підготовки відповіді відводиться у межах 30 хвилин.

Атестація – це встановлення відповідності засвоєних здобувачами вищої освіти рівня та обсягу знань, умінь, інших компетентностей передбачених освітньо-професійною програмою. Атестація проводиться як комплексна перевірка знань здобувачів, яка передбачена навчальним планом підготовки здобувачів ступеня вищої освіти бакалавр зі спеціальності 231 Соціальна робота в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Складання атестації проводиться на відкритому засіданні екзаменаційної комісії за участю не менше половини її складу при обов'язковій присутності голови комісії.

Виконання всіх екзаменаційних завдань з випускного іспиту є обов'язковим. Незадовільна оцінка з одного з екзаменаційних завдань є підставою для виставлення незадовільної оцінки за випускний іспит в цілому. Оцінки випускного іспиту виставляє кожен член комісії. Підсумкова оцінка випускного іспиту визначається як середня з позитивних оцінок за кожен вид екзаменаційних завдань. Рішення Екзаменаційної комісії про оцінку знань, виявлених при складанні атестаційного іспиту приймається на закритому засіданні комісії відкритим голосуванням більшістю голосів членів комісії, які брали участь в її засіданні. За однакової кількості голосів голос Голови ЕК є вирішальним.

Атестація проводиться за білетами, складеними у повній відповідності до програм навчальних дисциплін (30 білетів).

Атестація не повинна перевищувати 6 академічних годин на день. Всі засідання екзаменаційної комісії протоколюються. У протокол вносяться оцінки, одержані на екзамені, записуються додаткові питання, що ставились здобувачеві, особливі думки членів комісії. Протокол підписують голова та члени екзаменаційної комісії, які приймали участь у засіданні.

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ВІДПОВІДІ ЗДОБУВАЧА

Оцінка відповіді здобувача здійснюється за стобальною шкалою відповідно до вимог ЄКТС: відмінно (A), добре (BC), задовільно (DE), незадовільно (FX):

- 90 – 100 балів – відмінно – відмінне виконання з незначними помилками,
- 82 – 89 балів – добре – вище середніх стандартів, але з деякими помилками;
- 75 – 81 бали – добре – в цілому змістовна робота зі значними помилками;
- 69 – 74 бали – задовільно – чітко, але зі значними недоліками;
- 60 – 68 бали – задовільно – виконання відповідає мінімальним критеріям;
- менше 60 балів – незадовільно.

Оцінки «**відмінно**» (**A**) заслуговує здобувач вищої освіти, який демонструє глибокі знання та розуміння предметної області й особливості професійної діяльності; у повному обсязі володіє навчально-науковим матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає; глибоко та всебічно розкриває зміст запитань, опираючись на нормативно-правову базу та наукові дослідження, вільно послуговується науковою термінологією, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.

Оцінки «**добре**» (**BC**) заслуговує здобувач вищої освіти, який демонструє знання та розуміння предметної області і особливості професійної діяльності; достатньо володіє навчально-науковим матеріалом, самостійно його викладає; достатньо переконливо розкриває зміст запитань, опираючись на нормативно-правову базу, використовує наукову термінологію. Проте, за окремими питаннями аргументація потребує уточнень, пояснень.

Оцінки «**задовільно**» (**DE**) заслуговує здобувач вищої освіти, який загалом демонструє знання та розуміння предметної області; частково володіє навчально-науковим матеріалом, намагається самостійно його викладати, проте розкриття змісту запитань потребує переконливості, уточнень, пояснень; під час відповіді допускаються помилки.

Оцінка «**незадовільно**» (**FX**) заслуговує здобувач вищої освіти, який з труднощами демонструє знання та елементарне розуміння предметної області; володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки.

Програма атестаційного екзамену затверджена на засіданні кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи (протокол № 6 від 26 грудня 2022року).

Завідувач кафедри соціальної педагогіки
та соціальної роботи

Ірина АЛБУЛ

ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Сучасні уявлення про інвалідність, та причини її виникнення.
2. Особливості соціально-правового захисту сім'ї.
3. Основні підходи до визначення поняття «соціальна робота».
4. Функції соціальної роботи.
5. Основні підходи до визначення поняття «теорія соціальної роботи».
6. Етика та культура спілкування соціального працівника.
7. Соціальна робота з молоддю сім'єю.
8. Проблеми людей похилого віку.
9. Характеристика поняття «соціальне обслуговування», його зміст, форми та види.
10. Основні напрями соціальної роботи.
11. Людина як суб'єкт-об'єкт соціальної роботи.
12. Основні напрямки і технології соціальної роботи з неповнолітніми та молоддю.
13. Права та пільги дітей, які знаходяться в прийомній сім'ї.
14. Перелік та характеристика закладів, що надають соціальні послуги неповнолітнім та молоді.
15. Причини торгівлі людьми як соціальної проблеми у світі та Україні.
16. Явище соціального сирітства в Україні. Причини його виникнення.
17. Установи соціального обслуговування людей з інвалідністю.
18. Обов'язки соціального працівника.
19. Форми забезпечення якості послуг у соціальних службах.
20. Методи професійної діяльності соціального працівника.
21. Функції технологій соціальної роботи.
22. Діагностичні методи в соціальній роботі.
23. Етапи та особливості технологій діагностики.
24. Участь людей похилого віку в житті сучасного суспільства.
25. Загальна характеристика методів соціальної роботи з військовослужбовцями та їх сім'ями.
26. Технології терапії в соціальній роботі.
27. Зміст, мета та завдання соціальної роботи з військовослужбовцями.
28. Технології соціально-педагогічної діяльності з «дітьми вулиці».
29. Класифікація технологій в соціальній роботі.
30. Технології соціальної роботи з людьми, які живуть із ВІЛ/СНІДом.
31. Принципи соціальної діагностики.
32. Соціологічні технології в соціальній роботі.
33. Психологічні технології в соціальній роботі.
34. Технології адаптації в соціальній роботі.
35. Технології соціальної роботи з кризовими сім'ями як попередження появи «дітей вулиці» і соціально-незахищеними дітьми та підлітками.
36. Технології реабілітації в соціальній роботі.
37. Соціальна робота з людьми похилого віку.
38. Сутність соціальної профілактики. Технології профілактики.

39. Соціально-педагогічні технології в соціальній роботі.
40. Сутність і характеристика соціальної діагностики.
41. Ознаки суїцидальної поведінки.
42. Фактори формування кримінальної поведінки та види злочинів.
43. Форми роботи з людьми похилого віку та самотніми.
44. Технології соціальної роботи з військовослужбовцями.
45. Торгівля людьми в соціальному та правовому контекстах.
46. Соціальні технології роботи з особами, які повернулися з місць позбавлення волі.
47. Види соціально небезпечних явищ: злочинність, алкоголізм, наркоманія, ВІЛ/СНІД.
48. Технологій роботи з допризивною молоддю.
49. Характеристика кризових явищ і процесів у сучасному українському суспільстві.
50. Організація соціального захисту різних верств населення.
51. Принципи організації та зміст соціальної роботи з людьми з інвалідністю.
52. Об'єкт і суб'єкт соціальної роботи.
53. Соціальна робота з обдарованою особистістю.
54. Принципи консультування та психотерапії депресивних клієнтів.
55. Соціально-психологічна допомога в місцях позбавлення волі.
56. Концептуальний підхід до соціально-педагогічної реабілітації людей з інвалідністю.
57. Соціально-педагогічна робота з дітьми, які зазнали сімейного насилля.
58. Особливості роботи соціального працівника з дітьми-сиротами у прийомній сім'ї.
59. Особливості соціальної роботи з неповнолітніми, які повертаються з місць позбавлення волі.
60. Історичні корені й традиції благодійництва в Україні.

ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ДО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

1. Знання, вміння та якості, що необхідні соціальному працівникові для здійснення індивідуальної роботи з клієнтом.

2. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – уточнення, вибірккову рефлексію змісту, відкрите запитання.

Клієнт (жінка): «Останнім часом мій син жахливо поводитьсь».

3. 27-річна молода людина образила свою матір. Вони живуть окремо. У нього своя сім'я та маленька дитина. Він працює на двох роботах та ще й вчиться на заочному відділенні. Часу ні на що катастрофічно не вистачає. Мати ж, постійно дорікає його в тому, що він рідко їй дзвонить та навідує. Вона – здорова 56-річна жінка, яка могла б ще працювати, але не хоче, хоче жити на пенсію та бути «вільною» і нічого не робити. Чергового разу, коли вона стала дорікати його

у неувазі, не розуміючи, як йому важко в житті все дістається, він не витримав та назвав її егоїсткою та старою відьмою.

Дайте відповідь:

А) ключовий момент того, що відбулося;

Б) ключова поведінка;

В) почуття та емоції, породжені в результаті даної ситуації.

4. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – переказ, вибірккову рефлексію змісту, закрите запитання.

Клієнт (учителька): «Щось відбулося з цією дитиною. Поводиться якось дивно. Домашні завдання в зошиті виконує, але уголос відповісти нічого не може. А після того, як я розповіла про це його матері, взагалі кілька днів не приходив у школу. Правда, мама зателефонувала і сказала, що він застудився. Але довідки Андрій не приніс, а став ще більш скованим. А коли я на останньому уроці викликала його відповідати, він так на мене подивився, ледве не заплакав».

5. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – перефразування, інтерпретацію, резюмування.

Клієнт (мати підлітка): «Мене давно хвилювали його пізні повернення додому. А коли я знайшла в його кишені залишки якоїсь висушеної трави, мені стало взагалі не по собі».

6. Чоловік, який за крадіжку 2 роки відбув покарання в місцях позбавлення волі вийшов на свободу. Після ув'язнення він повернувся у звичне для себе середовище. Серед друзів є люди, які системно порушують закон.

Проаналізуйте ризики.

Запропонуйте методи профілактичної роботи з попередження рецидиву.

7. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – переказ, перефразування, резюмування.

Клієнт (чоловік 40 років): «Я постійно себе контролюю. Я ніколи не проявляють своїх емоцій. Всі вважають мене дуже стриманою людиною. Інколи мені здається, що я нічого просто не відчуваю – так я привчив себе до того, що відчуття і переживання відображають людську слабкість».

8. У сім'ї, де чоловік зловживає алкоголем, дружина неодноразово намагалася змінити місце проживання в надії, що він кине пити. Зрозумівши, що це марно, перестала звертати увагу на нескінченне пияцтво. Стала жити і терпіти заради дітей.

Визначте ключову проблему.

Запропонуйте методи й форми роботи з подолання проблемної ситуації.

9. Жінка 50-десяти років, що втратила в автокатастрофі чоловіка та єдиного сина, ніяк не може знайти відповіді на питання: «Чому це відбулося зі мною? Чому загинули саме мій чоловік та син? Що мені тепер робити? Більше дітей я вже не зможу мати, та й заміж навряд чи вийду – у маленькому місті важко знайти чоловіка вдові. Я відчуваю себе зовсім спустошеною та морально і фізично пригніченою. Я була привабливою жінкою і ніхто не давав мені мого віку. Тепер же я – стара жінка з сивим волоссям. Я втратила мету в житті. У мене до того ж

немає роботи та можливостей знайти її. На які ж засоби я буду жити? Та й що всім до мене? Я тепер нікому не потрібна».

Дайте відповідь:

А) ключовий момент того, що відбулося;

Б) ключова поведінка;

В) почуття та емоції, породжені в результаті даної ситуації.

10. Заміжня 40-річна жінка прийшла до соціального працівника за порадою з приводу своїх частих суперечок з чоловіком. Через них їй в житті все стало не мило, і їй навіть здається, що витікає «життєва енергія». Дітей у них немає і практично нічого їх не об'єднує – ні спільні інтереси, ні духовні цінності, ні кохання. Нічого, крім домашнього господарства.

Дайте відповідь:

А) ключовий момент того, що відбулося;

Б) ключова поведінка;

В) почуття та емоції, породжені в результаті даної ситуації.

11. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте висловлювання – перефразування, продовження думки клієнта, інтерпретацію.

Клієнт (жінка 35 років): «Я ніколи не запитую, чи потрібно допомогти людині. Я просто допомагаю їй. Це моє життєве кредо. Але деякі вважають, що я нав'язуюся зі своєю допомогою».

12. Професійні навички соціального працівника, який здійснює соціально-психологічне консультування.

13. На основі опису проблемної ситуації клієнта сформулюйте систему завдань, які необхідно вирішити для подолання його проблем.

Клієнт (дівчинка 16 років): «Дівчинка 16 років завагітніла. Батьки, дізнавшись про це, збирають дочці необхідні речі і виставляють її за двері зі словами: «Нам в домі сорому не треба».

14. Як ви поясните помилку у формулюванні питання: «Як ви могли погодитися...?» (відмовитися., запросити., не запросити., так відповісти., не відповісти). Запропонуйте вірний спосіб побудови запитання.

15. На основі описаних невербальних проявів клієнта під час інтерв'ю сформулюйте емпатійні висловлювання.

«На початку розмови клієнт був нервовий, активно жестикулював, не посміхався. Упродовж розмови, жести – стримані, спокійні. По закінченню розмови: жести – спокійні, м'які; на обличчі – посмішка».

16. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте способи (дії) щодо її профілактики та вирішення.

«Соціальні працівники часто відчують серйозні емоційні та психологічні навантаження. Для деяких людей справжнім шоком стає вид житла і стан людини. У соціальних працівників може виникнути відчуття гидливості, відрази і навіть почуття образи на організацію, яка направила їх на роботу в такі умови. Якщо ж соціальні працівники довгий час відвідують підопічного, який знаходиться за межею бідності, то у них може виникнути комплекс провини за своє власне

благополучний стан, розчарування і відчай, що йде від неможливості щось суттєво змінити для таких людей. Що робити?»

17. На основі запропонованого висловлювання клієнта під час інтерв'ю сформулюйте – відкрите запитання, продовження думки клієнта, закрите запитання.

Клієнт (студентка факультету соціальної роботи): «Я провчилася вже до 5-го курсу, коли стала сумніватися в правильності вибору своєї майбутньої професії».

18. Цінності, що лежать в основі соціальної роботи з індивідуальним випадком.

19. Вміння і якості соціального працівника, необхідні для успішної індивідуальної соціальної роботи.

20. Значення візуального контакту та оцінки фізичного та емоційного стану клієнта в процесі інтерв'ю. Вкажіть ознаки, на які можна спиратися при оцінці емоційного стану клієнта.

21. Техніка уважного слухання та можливості її використання в ході індивідуального інтерв'ю.

22. Техніка емпатійного вислуховування та можливості її використання в ході індивідуального інтерв'ю.

23. Прийоми узгодження з клієнтом позицій щодо проблем клієнта та їх причин та можливості їх використання в ході індивідуального інтерв'ю.

24. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте способи (дії) щодо її профілактики та вирішення.

«Буває, що соціальні працівники, часто навідують своїх підопічних, дуже сильно до них прив'язуються, прикипають душею. Люди похилого віку входять в життя соціального працівника разом зі своїми проблемами – справжніми і майбутніми. Спочатку в такому зближенні чи не таїться ніякої небезпеки. Соціальні працівники забігають до свого підопічного в зручну хвилину, а ті, в свою чергу, дзвонять їм і в будь-який час, звертаються зі своїми проблемами. Але ось настає хвилинка, коли соціальний працівник починає перейматися такими відносинами. Він розуміє, що не розраховував свої сили. Виявляється, що підопічний тепер вимагає занадто багато його часу, уваги, любові і навіть фінансів. Починає виявляти невдоволення і сім'я соціального працівника. Назриває конфлікт. Що робити?»

25. Структура індивідуального інтерв'ю в соціальній роботі.

26. Розробіть інтерв'ю з використанням відкритих та закритих запитань у процесі дослідження проблем клієнта. За наступною формулою:

З. З. В. В. З. В. В. З. З. (де, З. – закрите запитання; В. – відкрите запитання).

27. Проаналізуйте фрази консультанта і зробіть висновки з приводу директивності та недирективності використаного підходу. Визначте, які директиви належать кваліфікованому консультанту, а які – некваліфікованому:

а) *«Вам обов'язково слід відмовитися від вживання наркотиків»;*

б) *«Дивлячись на свого сина, ви щодня повинні думати про те, який він дорослий і самостійний: “Мій син сам справляється зі своїм життям!»»;*

в) *«Додайте до свого арсеналу засобів реагування на труднощі примирення з невідворотним»;*

г) *«Будьте собою, врешті-решт!»*

28. Бездітна сім'я взяла на виховання 5 дітей сиріт. Було створено дитячий будинок сімейного типу. Спочатку все було добре, але через кілька місяців двоє братів перестали йти на контакт з батьками-вихователями й почали провокувати конфліктні ситуації.

Проаналізуйте ситуацію й визначте можливі причини такої поведінки.

Запропонуйте методи та форми роботи з подолання проблемної ситуації.

29. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте варіанти вирішення.

«Багатодітна сім'я. Мати виховує дітей одна. Матеріальний рівень сім'ї значно нижчий за середній (аліменти не надходять, державна допомога – мінімальна). Умови проживання дітей не відповідають нормам, але стосунки в сім'ї чудові і приводу для обґрунтованого вилучення дітей із сім'ї немає (мати навіть думки такої не припускає). Якими будуть ваші дії?»

30. Проаналізуйте ситуацію і запропонуйте варіанти вирішення.

«У підвалі будинку оселилася група безпритульних підлітків. Правопорушень вони не чинять (займаються жебрацтвом і додатково працюють на базарі) і ви вже кілька разів забирали їх до міського притулку, звідки вони через кілька днів тікали до «рідного» підвалу».

Рекомендована література

1. Дослідження у соціальній роботі: Антологія [упор. Т.Семигіна]. К. : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2021. 203 с. URL: <https://www.academia.edu/469173112>.
2. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери. 2-ге видання / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь : Універсум, 2013. 536 с.
3. Коляда Н. М., Левченко Н. В. Технології соціальної роботи Ч.1. Теоретичний курс: Навчальний посібник / Укладачі: Н.М. Коляда, Н.В. Левченко. Умань: ВІЗАВІ, 2018. 338 с.
4. Кочубей Т. Д. Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з особами, які звільняються з місць позбавлення волі / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини, ф-т соц. та псих. освіти, каф. соц. педагогіки та соц.роботи. Умань : ВПЦ «Візаві», 2020. 215 с.
5. Лукашевич М. П., Семигіна Т. В. Соціальна робота (теорія і практика) : затв. МОН України як підручник для студ. ВНЗ. 2-ге вид., стереотипне. Київ : Каравела, 2018. 367 с.
6. Лукашевич М. П., Шандор Ф. Ф. Соціологія соціальної роботи: теорія і практика : навч. посіб. для студ ВНЗ. 3-тє вид., стереотип. Київ : Каравела, 2021. 211 с.
7. Методи соціальної роботи : Навчальний посібник / Уклад.: І.Г. Гончар. Умань : «Візаві», 2018. 117 с.
8. Мітіна С. В., Белавін С. П., Орловська О. А., Журавель О. П., Стеблянко О. Г. Соціальна робота з різними категоріями клієнтів : навч. посіб. для студ. ВНЗ спец. «Соціальна робота» / МОН України, Таврійський нац. ун-т імені В. І. Вернадського. Київ : Гельветика, 2021. 435 с.
9. Основи консультування: навчальний посібник // уклад. Ю.А. Клименко. Умань : Візаві, 2020. 156 с.
10. Підготовка майбутніх соціальних працівників до роботи з жінками, які звільняються з місць позбавлення волі : навч. посіб. / МОН України, Уманський держ. Пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Т. Д. Кочубей, О. М. Бойко. Вид. 2-ге, допов. Київ : ЦП Компрінт, 2021. 229 с.
11. Правові основи соціальної роботи [Текст] : навчально-методичний посібник / МОН України, Уманський ДПУ імені Павла Тичини ; уклад. Л. О. Гребінь ; [рец. Кравченко О. О., Коляда Н. М.]. Умань : Жовтий О. О., 2014. 147 с.
12. Практикум із соціальної роботи : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад. О.М.Шевчук. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 110с.
13. Семигіна Т. Сучасна соціальна робота. Київ : Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с.
14. Соціальна робота з жінками : навч. посібник / Уклад.: Н. М. Коляда, Т. В. Коляда. Умань : ТОВ Візаві, 2021. 84 с.

15. Соціальна робота з різними групами клієнтів : навчальний посібник / [Уклад. Т.Д. Кочубей]. – Умань, 2022. 278 с.

16. Теорія і методи соціальної роботи : [Підручник для студентів вищих навчальних закладів] / За ред. Т.В.Семигіної, І. І. Мигович. К. : Академвидав, 2005. 328 с.

17. Теорія та історія соціальної роботи : навчальний посібник / уклад. О. О. Матрос; МОН України, Уманський державний пед. ун-т ім. Павла Тичини. Умань : Візаві, 2020. 244 с.

18. Технології соціальної роботи : навч. посібник / Уклад. Н. М. Коляда, Н. В. Левченко. Умань : Візаві, 2018. 338 с.

19. Тлумачний словник-мінімум із соціальної педагогіки та соціальної роботи / упор. Л. В. Лохвицька. 2-ге вид., оновл. Тернопіль : Мандрівець, 2017. 232 с.

URL:

<http://ephsheir.phdpu.edu.ua/bitstream/handle/8989898989/2378/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%B7%20%D1%81%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97%20%D0%BF%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D0%B3%D0%BE%D0%B3%D1%96%D0%BA%D0%B8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>